

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM TP HỒ CHÍ MINH**

TRẦN ANH DŨNG

**DẠY HỌC KHÁI NIỆM
HÀM SỐ LIÊN TỤC
Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

TP HỒ CHÍ MINH - NĂM 2013

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM TP HỒ CHÍ MINH**

TRẦN ANH DŨNG

**DẠY HỌC KHÁI NIỆM HÀM SỐ LIÊN TỤC
Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

**Chuyên ngành: LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC
BỘ MÔN TOÁN**

Mã số chuyên ngành: 62.14.10.01

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

- 1. PGS. TS. LÊ VĂN TIẾN**
- 2. PGS. TS. ANNIE BESSOT**

TP Hồ Chí Minh – Năm 2013

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi.

Các số liệu, kết quả nêu trong luận án là trung thực và chưa từng được công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Tác giả luận án

TRẦN ANH DŨNG

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	1
MỤC LỤC	2
DANH MỤC TỪ, CỤM TỪ VIẾT TẮT TRONG LUẬN ÁN.....	8
DANH MỤC CÁC BẢNG.....	9
DANH MỤC HÌNH VẼ.....	10
DANH MỤC CÁC SƠ ĐỒ	12
MỞ ĐẦU	13
1. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI	13
1.1. Về bản thân đối tượng nghi ên cứu.....	13
1.2. Về quan điểm khoa học luận và sư phạm	14
1.3. Chủ trương của Bộ GD&ĐT về tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin	14
1.4. Tổng quan về các nghiên cứu trên chủ đề “hàm số liên tục”	15
1.4.1. Nghiên cứu về khái niệm hàm số liên tục ở nước ngoài	15
1.4.2. Nghiên cứu về khái niệm hàm số liên tục ở Việt Nam.....	17
1.4.3. Định hướng nghiên cứu của chúng tôi	19
2. CƠ SỞ LÝ LUẬN.....	19
3. MỤC TIÊU, PHƯƠNG PHÁP VÀ NỘI DUNG NGHIÊN CỨU	19
4. GIẢ THUYẾT KHOA HỌC	21
5. CẤU TRÚC CỦA LUẬN ÁN	21
6. NHỮNG LUẬN ĐIỂM CẦN BẢO VỆ.....	22
7. ĐÓNG GÓP MỚI CỦA LUẬN ÁN	22
CHƯƠNG I CƠ SỞ LÝ LUẬN	23
1.1. THUYẾT KIẾN TẠO	23
1.2. DIDACTIC TOÁN	24
1.2.1. Cơ sở tâm lí và giáo dục của Didactic toán	25
1.2.2. Công cụ lí thuyết đặc thù của Didactic Toán.....	26
1.2.2.1. Phân tích khoa học luận một tri thức	26

1.2.2.2. Lý thuyết nhân chủng học (théorie anthropologique)	29
1.2.2.3. Lý thuyết tình huống	31
1.2.2.4. Hợp thức hóa ngoại vi và hợp thức hóa nội tại	36
1.3. CHƯƠNG NGẠI VÀ SAI LẦM.....	39
1.3.1. Chương ngại	39
1.3.2. Sai lầm	43
1.3.2.1. Sai lầm từ quan điểm của thuyết hành vi	43
1.3.2.2. Sai lầm từ quan điểm của thuyết kiến tạo	43
1.3.2.3. Sai lầm từ quan điểm của Didactic toán	44
1.4. CÁC CƠ SỞ LÝ LUẬN KHÁC	46
1.4.1. Tiến trình dạy học khái niệm toán học	46
1.4.2. Vài thuật ngữ khác về cách tiếp cận một khái niệm	49
1.4.3. Định hướng về đổi mới phương pháp dạy học môn Toán ở trường THPT	49
 CHƯƠNG II ĐẶC TRƯNG KHOA HỌC LUẬN CỦA KHÁI NIỆM HÀM SỐ LIÊN TỤC.....	53
2.1. MỤC ĐÍCH CỦA CHƯƠNG	53
2.2. ĐẶC TRƯNG KHOA HỌC LUẬN CỦA KHÁI NIỆM HÀM SỐ LIÊN TỤC	53
2.2.1. Giai đoạn 1: Từ Hy Lạp cổ đại đến đầu thế kỷ 17	53
2.2.1.1. Quan niệm Hy Lạp cổ đại	53
2.2.1.2. Thời trung cổ	55
2.2.1.3. Thời phục hưng.....	56
2.2.1.4. Kết luận về quan niệm nguyên thủy (QNT)	57
2.2.2. Giai đoạn 2. (Thế kỷ 17 và 18): Quan niệm hình học về sự liên tục - khái niệm hàm số liên tục là một khái niệm cận toán học (notion paramathématique).....	57
2.2.2.1. René Descartes (1595 – 1650) và quan niệm hình học của Descartes (QHD).....	57
2.2.2.2. Isaac Newton (1642 – 1727).....	59
2.2.2.3. Gottfried Wilhelm Leibniz (1646 – 1716).....	59
2.2.2.4. Leonard Euler (1707 – 1783) và quan niệm hình học của Euler (QHE).....	60
2.2.2.5. Joseph Louis Lagrange (1736 – 1813)	63
2.2.2.6. Louis Arbogast (1759 – 1803).....	64
2.2.2.7. Kết luận về quan niệm hình học	65
2.2.3. Giai đoạn 3. Từ thế kỷ 19 – Quan niệm số hóa, quan niệm tô pô	67
2.2.3.1. Joseph Fourier (1768 – 1830).....	67

2.2.3.2. Bernard Bolzano (1781 – 1848)	68
2.2.3.3. Augustine Louis Cauchy (1785 – 1857) và quan niệm số hóa (QSC)	70
2.2.3.4. Peter Gustave Lejeune Dirichlet (1805 – 1859)	71
2.2.3.5. Karl Weierstrass (1815 – 1897) – quan niệm số hóa của Weierstrass (QSW)	71
2.2.3.6. Bernard Riemann (1826 – 1866)	73
2.2.3.7. Richard Dedekind (1831 – 1916)	74
2.2.3.8. Quan niệm Baire (QSB)	75
2.2.3.9. Félix Hausdorff và quan niệm tôpô (QT)	76
2.2.3.10. Kết luận về quan niệm số hóa và quan niệm tôpô	76
2.3. KẾT LUẬN	80
2.3.1. Các đặc trưng khoa học luận của khái niệm liên tục	80
2.3.2. Những chương ngại khoa học luận đã được nhận dạng	82
2.3.3. Cơ chế hoạt động của khái niệm hàm số liên tục	82
2.3.4. Ý nghĩa triết học và toán học của khái niệm hàm số liên tục	84
 CHƯƠNG III KHÁI NIỆM HÀM SỐ LIÊN TỤC TRONG SÁCH GIÁO KHOA Ở VIỆT NAM VÀ MỘT SỐ NƯỚC	88
3.1. MỤC ĐÍCH PHÂN TÍCH	88
3.2. PHÂN TÍCH SÁCH GIÁO KHOA VIỆT NAM	88
3.2.1. Giai đoạn ngầm ẩn	88
3.2.2. Giai đoạn tường minh	92
3.2.2.1. Tình huống định nghĩa khái niệm hàm số liên tục tại một điểm	92
3.2.2.2. Tình huống định nghĩa hàm số liên tục trên một khoảng, trên một đoạn	96
3.2.2.3. Tình huống đưa vào các nhận xét, định lí làm cơ sở cho sự đại số hóa tính liên tục của hàm số	97
3.2.2.4. Tình huống đưa vào định lí giá trị trung gian - cơ sở cho khái niệm hàm số liên tục tác động với cơ chế công cụ	98
3.2.2.5. Các tổ chức toán học và các hợp đồng dạy học	100
3.2.2.6. Dự đoán những sai lầm và nguyên nhân	104
3.2.3. Hàm số liên tục ở giai đoạn sau khi được giảng dạy tường minh	105
3.2.3.1. Các tổ chức toán học và các hợp đồng dạy học	106
3.2.3.2. Dự đoán các sai lầm và nguyên nhân	107
3.2.4. Tính liên tục trong hình học	107
3.2.5. Kết luận về khái niệm liên tục và hàm số liên tục ở sách giáo khoa Việt Nam	108

3.3. KHÁI NIỆM LIÊN TỤC VÀ HÀM SỐ LIÊN TỤC TRONG SGK MAROC	110
3.3.1. Thời kì 1945 - 1960	110
3.3.2. Thời kì 1960 – 1970	112
3.3.3. Thời kì 1970 – 1976	113
3.3.4. Kết luận về khái niệm liên tục và hàm số liên tục trong SGK Maroc	114
3.4. KHÁI NIỆM LIÊN TỤC VÀ HÀM SỐ LIÊN TỤC TRONG SGK MỸ	117
3.4.1. Giai đoạn ngầm ẩn	118
3.4.2. Giai đoạn tường minh	119
3.4.3. Kết luận về khái niệm liên tục và hàm số liên tục trong Precalculus	121
3.5. KHÁI NIỆM LIÊN TỤC VÀ HÀM SỐ LIÊN TỤC TRONG SGK PHÁP	123
3.5.1. Thời kỳ 1970 – 1980.....	123
3.5.2. Thời kỳ 1980 - 1990	123
3.5.3. Thời kỳ 1990 – 2000.....	124
3.5.4. Thời kỳ sau năm 2000	125
3.5.5. Vài kết luận về SGK Pháp	127
3.6. KẾT LUẬN CHƯƠNG III	129
CHƯƠNG IV THỰC NGHIỆM VỀ SAI LẦM CỦA HỌC SINH	131
4.1. MỤC ĐÍCH VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	131
4.2. BIẾN DẠY HỌC	131
4.3. PHẠM VI KIỂM CHỨNG SAI LẦM CỦA CÁC BÀI TOÁN	132
4.4. CÁC BÀI TOÁN THỰC NGHIỆM.....	132
4.4.1. Thực nghiệm A (dành cho HS lớp 10 và lớp 11)	132
4.4.2. Thực nghiệm B	134
4.5. PHÂN TÍCH TIÊN NGHIỆM.....	135
4.5.1. Các bài toán 1A, 2A và 5A (kiểm chứng SL1).....	136
4.5.2. Các bài toán 6A và 2B (kiểm chứng SL1, SL2 và SL7)	140
4.5.3. Các bài toán 3A, 4A và 1B (kiểm chứng SL4, SL5)	143
4.5.4. Bài toán 3B (kiểm chứng SL8).....	146
4.6. PHÂN TÍCH HẬU NGHIỆM.....	148
4.6.1. Ghi nhận tổng quát	149

4.6.2. Sai lầm 1	150
4.6.3. Sai lầm 2	154
4.6.4. Sai lầm 4 và sai lầm 5	155
4.6.5. Sai lầm 7	157
4.6.6. Sai lầm 8	158
4.7. KẾT LUẬN CHƯƠNG IV	158
CHƯƠNG V CÁC GIẢI PHÁP SỰ PHẠM VỀ DẠY HỌC KHÁI NIỆM HÀM SỐ LIÊN TỤC VÀ THỰC NGHIỆM KIỂM CHỨNG	159
A – GIẢI PHÁP SỰ PHẠM	159
5.1. CƠ SỞ ĐỀ XUẤT GIẢI PHÁP	159
5.2. CÁC GIẢI PHÁP SỰ PHẠM	159
5.2.1. Giải pháp 1: Khai thác tối đa đặc trưng khoa học luận của khái niệm HSLT trong việc tổ chức các kiến thức trong chương trình và sách giáo khoa.	159
5.2.2. Giải pháp 2: Tăng cường quan điểm thực nghiệm	163
5.2.3. Giải pháp 3: Tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin	166
5.2.4. Giải pháp 4: Khắc phục sai lầm	167
5.2.5. Giải pháp 5: Tổ chức dạy học theo quan điểm của thuyết kiến tạo nói chung và phương pháp dạy học tích cực nói riêng.....	168
B- THỰC NGHIỆM	171
5.3. MỤC ĐÍCH VÀ NHIỆM VỤ THỰC NGHIỆM	171
5.4. TÌNH HUỐNG 1	173
5.4.1. Mục đích của tình huống 1	173
5.4.2. Hình thức thực nghiệm	173
5.4.3. Phân tích tiên nghiệm	175
5.4.3.1. Các biến dạy học được sử dụng trong xây dựng tình huống 1	175
5.4.3.2. Chiến lược có thể dự kiến	175
5.4.3.3. Quan hệ giữa biến - chiến lược và cái có thể quan sát được	176
5.4.3.4. Phân tích kịch bản và việc vận dụng các giải pháp sự phạm	178
5.4.4. Phân tích hậu nghiệm	179
5.4.5. Kết luận về tình huống 1	183

5.5. TÌNH HUỐNG 2	184
5.5.1. Mục đích của tình huống 2	184
5.5.2. Hình thức thực nghiệm	184
5.5.3. Phân tích tiên nghiệm	184
5.5.3.1. Các biến được sử dụng trong xây dựng tình huống 2.....	184
5.5.3.2. Chiến lược và lời giải có thể dự kiến	184
5.5.3.3. Quan hệ giữa biến-chiến lược và cái có thể quan sát được	188
5.5.3.4. Phân tích kịch bản và việc vận dụng các giải pháp sư phạm	189
5.5.4. Phân tích hậu nghiệm	192
5.5.5. Kết luận về tình huống 2.....	194
 5.6. KẾT LUẬN CHƯƠNG V	 195
 KẾT LUẬN	 196
 A. Những đóng góp của luận án	 196
1. Về lí luận	196
2. Về thực tiễn	196
 B. Kết luận	 197
 DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CỦA TÁC GIẢ	 198
 TÀI LIỆU THAM KHẢO	 199
Tiếng Việt	199
Tiếng Pháp	204
Tiếng Anh	206

DANH MỤC TỪ, CỤM TỪ VIẾT TẮT TRONG LUẬN ÁN

VIẾT TẮT	VIẾT ĐẦY ĐỦ
BT	Bài tập
CN	Chương ngại
CNTT	Công nghệ thông tin
CT	Chương trình
ĐLGTTG	Định lí giá trị trung gian
GD&ĐT	Giáo dục và Đào tạo
GTLN	Giá trị lớn nhất
GTNN	Giá trị nhỏ nhất
GV	Giáo viên
HDDH	Hợp đồng dạy học
HK	Học kì
HS	Học sinh
HSLT	Hàm số liên tục
KHL	Khoa học luận
MTBT	Máy tính bỏ túi
PPDH	Phương pháp dạy học
SBT	Sách bài tập
SGK	Sách giáo khoa
SGV	Sách giáo viên
SL	Sai lầm
TH	Tình huống
THPT	Trung học phổ thông
THCS	Trung học cơ sở
TN	Thực nghiệm
tr.	Trang
VD	Ví dụ